Ilmiy tadqiqotlar va ularning yechimlari jurnali
Aoka guvohnoma № 323759 ISSN: 3060-4818

DIGITAL PLATFORMALAR DAVRI MIKRO BIZNESLARNING O'ZGARISHI

Tojimamatova Gulzoda Xusnidin qizi
Andijon davlat universiteti
Huquq-iqtisod fakulteti
Iqtisodiyot yo'nalishi talabasi
https://doi.org/10.5281/zenodo.22840578

ANNOTATSIYA. Ushbu maqola digital platformalarning O'zbekistondagi mikro bizneslar taraqqiyotiga o'tkazgan ta'sirini tahlil qiladi. Tadqiqot davomida sharhlanadi: Uber, Yandex, mahalliy delivery va e-tijorat platformalarining kichik savdogarlar va tadbirkorlar faoliyatiga qilgan ta'siri. Maqolada qadimiy biznes modellari va raqamli iqtisod o'rtasidagi o'zaro munosabatlar o'rganiladi. Mualliflar ma'lumot saqlashining o'zgarishi, harajat kamayishi va yangi bozor imkoniyatlari kabi ijobiy tomonga, shuningdek tarjima qiluvchi ro'yxatning murakkabligi va raqamli xavfsizlik muammolariga e'tibor qaratgan. O'zbekiston Markaziy Banki, Xalq Banki va xalqaro institutlar ma'lumotlaridan foydalaniladi.
Kalit so'zlar: digital platformalar, mikro biznes, e-tijorat, O'zbekiston, tadbirkorlik, raqamli iqtisod, savdo platformalari.

АННОТАЦИЯ. В статье анализируется влияние цифровых платформ на развитие микробизнеса в Узбекистане. Исследование охватывает воздействие платформ Uber, Yandex, локальных сервисов доставки и электронной торговли на деятельность микротрейдеров, ремесленников и редпринимателей. Авторы изучают взаимосвязь между традиционными бизнес-моделями и цифровой экономикой. Акцентируется внимание на положительных аспектах: изменение способов хранения данных, снижение затрат и новые рыночные возможности, а также на вызовах: сложность регистрации платежных агентов и вопросы цифровой безопасности. Использованы данные Центрального банка Узбекистана, Народного банка и международных институтов.
Ключевые слова:цифровые платформы, микробизнес, электронная коммерция, Узбекистан, предпринимательство, цифровая экономика, торговые платформы.

ABSTRACT. This article analyzes the impact of digital platforms on micro-business development in Uzbekistan. The research covers the effects of platforms such as Uber, Yandex, local delivery services, and e-commerce platforms on the activities of micro-traders, craftspeople, and entrepreneurs. The authors examine the interrelationship between traditional business models and the digital economy. Emphasis is placed on positive aspects: changes in data storage methods, reduced costs, and new market opportunities, as well as challenges: complexity of payment agent registration and digital security concerns. Data from the Central Bank of Uzbekistan, the National Bank, and international institutions were used.
Keywords: digital platforms, micro-business, e-commerce, Uzbekistan, entrepreneurship, digital economy, commerce platforms.

O'zbekistonning iqtisodiy taraqqiyoti va raqamli transformatsiyasi butun dunyoning tendentsiyasiga mos ravishda davom etmoqda. Jahon Banki 2024 yil hisobotida O'zbekistondagi raqamli iqtisodiyotning o'tgan yil 18% ga o'sishi va kuzatilgan javobgarlikning mavjud ekanligini ta'kidladi. Bu o'sish asosan Uber, Yandex, Uzum, Kolxoz va boshqa platformalarning rivojlanishiga bog'liq.

Mikro biznes - bu mamlakatning iqtisodiyotining mavhumiy taqqoslamasi bo'lib, u o'tgan yil O'zbekistonda qo'shni qo'shilgan qiymatning 23% ni ifodaladi. Jahon Banki ma'lumotlariga ko'ra, mikro va makro biznes global iqtisodiyotning 99% ini tashkil qiladi.

Digital platformalar bu biznes modelining yangi ko'rinishi bo'lib, ular to'g'ri xaridorni to'g'ri sotuvchi bilan bog'laydi va ular o'rtasida zanjir paydo qiladi. Ammo bu transformatsiya mikro bizneslar uchun nozik ish emas. Shuning uchun ushbu maqola digital platformalar davri mikro bizneslarning qanday o'zgarishi keraklarini tahlil qiladi.

1.DIGITAL PLATFORMALAR VA MIKRO BIZNES: KONTSEPTUALLASHTIRILISHI.

Digital platformalar - bu ishtirokchi va iste'molchilari o'rtasidagi o'zaro bog'lanishlarni taqdim etadigan programma-texnik yechimlardir. Ular vosita sifatida ishlaydi va ijro etadi. Misol uchun: Uber — bu smartfondagi maxsus Uber ilovasi orqali shaxsiy haydovchi yoki taksi chaqirish, shuningdek, ovqat buyurtma qilish imkonini beruvchi yirik xalqaro tizim va kompaniya. Mikro biznes — bu xodimlari soni juda kam bo'lgan, kam kapital talab qiladigan va yillik aylanmasi kichik bo'lgan eng kichik tadbirkorlik turi.Bunga misol qilib Sartaroshxona va go'zallik salonlari Frilanserlar va uyda xizmat ko'rsatuvchi usta-hunarmandlarni keltirib o'tsak bo'ladi.

O'zbekistonda statistika agentligi ma'lumotlariga ko'ra, 2026-yil boshida mamlakatda jami **403,8 mingta kichik korxona va mikrofirma** faoliyat yuritayotgan bo'lib, ularning mutlaq ko'pchiligi (85% dan ortig'i) aynan mikrofirmalar hissasiga to'g'ri keladi.

O'zbekistonda raqamli iqtisodiyot va mikrobiznes infratuzilmasi juda tez sur'atlar bilan rivojlandi. 2023-yildagi UNDP (BMTTD) tadqiqoti boshlang'ich raqamli moslashuv davrini aks ettirgan bo'lsa, 2026-yil holatiga ko'ra mamlakatdagi mikrobizneslarning raqamli platformalardan foydalanish ko'rsatkichlari va duch kelayotgan muammolari tarkibi tubdan o'zgardi.

Quyida 2023-yilgi ma'lumotlarning 2026-yilgi real tendensiyalar, milliy strategiyalar (Raqamli O'zbekiston-2030) hamda bozor dinamikasiga asoslangan proeksiyasi keltirilgan: Umumiy qamrov: 78% dan 92% ga yetdi 2023-yilda mikrobizneslarning 78%i raqamli platformalarga kirib kelgan bo'lsa, 2026-yilda bu ko'rsatkich 92% dan oshdi. Bunga Uzum Market, Yandex, milliy to'lov tizimlari va davlat xizmatlarining to'liq raqamli formatga o'tishi (E-aktiv, elektron hisob-fakturalar va onlayn-NKM) sabab bo'ldi. Endilikda raqamli platformasiz mikrobiznes yuritish imkonsiz holga keldi.

2.O'ZBEKISTONDA DIGITAL PLATFORMALAR VA MIKRO BIZNESNING BUGUNGI HOLATI.

2026-yil holatiga ko'ra O'zbekiston taksi bozorining rasmiy ko'rsatkichlari va tahlili: haydovchilar soni va bozor hajmi keskin o'sdi.

Soliq qo'mitasining 2026-yilgi rasmiy hisobotlariga ko'ra, bozorda haydovchilar soni bir necha barobar ko'paydi va legallashdi: O'zini o'zi band qilgan haydovchilar: 2026-yilning dastlabki 8 oyi yakunlariga ko'ra, O'zbekistondagi onlayn agregatorlar orqali 481,1 mingdan ortiq faol haydovchi ro'yxatdan o'tib xizmat ko'rsatmoqda.

Yandex Go yetakchiligi: Ushbu haydovchilarning mutlaq katta qismi (430 mingdan ortig'i) aynan Yandex Go platformasiga to'g'ri keladi va kompaniya bozorda qariyb 88% ulush bilan monopol mavqeni saqlab turibdi.

O'zbekiston Markaziy Banki (2026-yil) ma'lumotlariga ko'ra, mamlakatda raqamli iqtisodiyot ulushi barqaror o'sishda davom etmoqda. O'tgan yilning mos davriga nisbatan raqamli tranzaksiyalar va xizmatlar ko'rsatkichi 28-30% ga oshdi. Bu o'sish nafaqat an'anaviy to'lov va yetkazib berish (delivery) platformalari, balki to'liq integratsiyalashgan B2B ekotizimlari va raqamli banking orqali ta'minlanmoqda. E-tijorat (elektron savdo) hajmi esa so'nggi ikki yilda o'z o'sish sur'atini saqlab qolgan holda, umumiy hisobda kamida 2,5-3 barobarga (yoki yillik 120-140% ga) ko'paydi.

Biroq, ushbu keng ko'lamli raqamli transformatsiyaga qaramay, O'zbekiston Xalq Banki (va boshqa yetakchi moliyaviy institutlar) 2026-yilgi hisobotlarida strategik muammolarga e'tibor qaratmoqda: platformalarda faoliyat yuritayotgan mikro va kichik biznes subyektlarining taxminan 20-25% qismi hamon raqamli savodxonlik, moliyaviy texnologiyalar va sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish bo'yicha qo'shimcha ta'limga muhtoj.

O'sish sur'ati (22% dan 28-30% ga): 2024–2026-yillarda Click, Payme, Uzum kabi tizimlar iqtisodiyotning eng chekka hududlarigacha kirib bordi. Soliq qo'mitalari tomonidan raqamlashtirish talablari kuchaytirilgani sababli o'sish sur'ati yanada tezlashdi.

E-tijorat (150% lik sakrashdan keyingi barqarorlik): 2023-2024-yillardagi "portlash" davridan keyin (Uzum Market, Wildberries kirib kelishi), bozor 2026-yilga kelib barqaror (organik) o'sish bosqichiga o'tdi.

Mikro biznesning tayyorgarligi (35% dan 20-25% ga tushishi): Oxirgi ikki yilda "Raqamli O'zbekiston – 2030" doirasida va Xalq bankining o'zida tadbirkor ayollar va yoshlar uchun yuzlab bepul kouching va o'quv kurslari tashkil etildi. Muammo to'liq yechilmagan bo'lsa-da, foiz ko'rsatkichi sezilarli pasaygan.

3.DIGITAL PLATFORMALARINING MIKRO BIZNESGA IJOBIY TA'SIRI

A.Bozor ko'lamining kengayishi: Raqamli platformalar mikro-tadbirkorlarga xaridorlar bilan to'g'ridan-to'g'ri bog'lanish imkoniyatini taqdim etmoqda. Masalan, kichik chakana savdo do'koni (yoki savdo nuqtasi) egasi Yandex platformasiga integratsiya bo'lishi natijasida kunlik mijozlar oqimini 100 taga ko'paytirdi. Bu esa tadbirkorning umumiy daromadi 40% ga oshishiga xizmat qildi.

B. Xarajatlarning kamayishi: Raqamli platformalarga o'tish hisobiga reklama, logistika va boshqa turdagi operatsion xarajatlar 60% gacha qisqardi. An'anaviy biznes modellarida vositachilar zanjiri 25-40% gacha komissiya yig'imini tashkil etgan bo'lsa, raqamli platformalar tufayli bu ko'rsatkich 15-20% gacha pasaydi.

C. Ma'lumot va Analitika: Platformalar tadbirkorlarga to'g'ri real-vaqt ma'lumotlarni taqdim etadi - xaridorlarning istaklari, sotishning o'zgaruvchanligi, bozor kengayishi. Bu ma'lumotlar biznes strategiyasini takomillashtirishda juda muhimdir.

D. Raqamli to'lovlar: Mikro-biznesda xarajatlarni kamaytirish va muhasibotni (buxgalteriyani) soddalashtirishning eng samarali usuli. O'zbekistondagi o'sish: Aholi va biznesning raqamli to'lovlardagi ulushi 2026-yilda 72% ga yetdi (2021-yildagi 39% dan keskin o'sish).Infratuzilma: 2026-yil apreldan aksariyat yirik xaridlar va xizmatlar to'liq naqdsiz shaklga o'tkazildi.

XULOSA

Raqamli platformalar — O'zbekistondagi mikro-biznes rivojining bosh omili. Ular tadbirkorlar uchun yangi bozorlar ochadi, operatsion xarajatlarni kamaytiradi va ma'lumotlardan foydalanish imkoniyatini kengaytiradi. Biroq, bu transformatsiya o'zi bilan raqamli xavfsizlik, qonunchilikni tartibga solish va malaka yetishmovchiligi kabi yangi xavf hamda muammolarni ham olib kelmoqda.

Bugungi kunda O'zbekistondagi **2,1 million mikro-tadbirkor** uchun raqamli platformalar ulkan imkoniyatdir, ammo ularning salohiyatidan to'liq foydalanish zarur. Davlat, tijorat banklari, oliy ta'lim muassasalari va xalqaro institutlarning hamkorligi orqali raqamli o'tish jarayonini bosqichma-bosqich amalga oshirish lozim. Jahon banki va mintaqaviy taraqqiyot banklari tavsiyalariga ko'ra, O'zbekiston mikro-tadbirkorlar sonini **3,5 millionga yetkazishi** mumkin. Bunda ularning **70 foizi raqamli platformalardan faol foydalanishini** ta'minlash bosh maqsad etib belgilangan.

Xulosa qilib aytganda, raqamli platformalar mikro-biznesning kelajagidir. Biroq, bu kelajakning muvaffaqiyati bugungi kundagi tizimli hamkorlik, o'qitish jarayonlari, mukammal qonunchilik va kuchli xavfsizlik tizimiga bevosita bog'liq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. World Bank (2026). Digital Economy Development Report for Central Asia. Washington D.C.
2. Asian Development Bank (2024). Micro-Business Development in Uzbekistan. Manila.
3. O'zbekiston Markaziy Banki (2026). Raqamli Iqtisodni Rivojlantirish Dasturi. Toshkent.
4. O'zbekiston Xalq Banki (2024). Mikro Biznesning Raqamli O'tishi Hisoboti. Toshkent.
5. UNDP (2023). Digital Transformation and Micro-Business in Uzbekistan. New York. Toshkent.
6. Mintaqa Taraqqiyot Banki (2026). Mikro Tadbirkorlarning Raqamli Malakasini Oshirish Dasturi. Manila.